

!דבר? פם

גיליון 66

פרשת השבוע למשפחה

יא אייר תשס"ח • 16 מאי 2008

מחנכים אדלג יארג
ל קפילג "גשר"
פמלגפג אדגייס וחיילג
לל מוסדל פחיילג "קשר"
פגקלל ליס: 052-6040704

לל פכנסל אלגל:

www.gesher-mazkeret-batya.org.il

מושג השבוע: גאולה

עצמה משתמשת בפועל לגאול בקונטקסט בין-אנושי שיכול להיות רלוונטי לימינו בויקרא כה, כה-לד משורטט מנגנון של תמיכה במי שירד מנכסיו, שאמור לרמוז לנו על סולדיות כערך עליון. הדרך שבה נבחר להוציא לפועל יחסי אחווה אלה היא הבסיס לאחדות ולצמיחת זהות שתכיל את כל הפלגים של החברה הישראלית.

בן אנדלל

המונח גאולה משמש כיום דוגמה אופיינית מאוד לבעיות השיח בין דתיים לחילוניים. במגזר הדתי, הגאולה היא האופק אליו המאמין שואף, ואילו המגזר החילוני לא מרבה להנחיל לעצמו את המונח שנושא משמעות דתית לכאורה. האם ניתן ליצור שפה ותרבות משותפות סביב מושג כזה? הציונות בראשיתה נתנה תשובה חיובית לשאלה זו באימוץ המושג גאולת קרקעות. עיון בפרשת השבוע מראה כי התורה

פרשת בהר (ויקרא כה-כו, ב)

הילד לאישה האמהית

למען יגדל

העגלה לעגלון הטוב

למען ינהג בה היטב

והאדמה למשקים אותה מים

למען תיתן פריה בעתו.

איזו שיטת חלוקה מציע המשורר? האם אתם מקבלים שיטה זו? מה עליכם לעשות למען האדמה כדי לזכות בה?

מקור האי-שוויון / ז'אן ז'אק רוסו

האדם הראשון שעלה בדעתו לתחום לעצמו פיסת קרקע ואחר כך לומר: "זה שלי" ואשר מצא בני אדם פותים דיים כדי להאמין לו הוא מייסדה האמיתי של החברה התרבותית. מי יודע כמה פשעים, מלחמות ורציחות, זוועות ופורענויות יכלו להיחסך מן המין האנושי לו קם אדם שהיה עוקר את מוטות הגדר או ממלא את התעלה שסביב אותה פיסת קרקע, וקורא לאחיו בני האדם - "הישמרו מפני הנוכל הזה! אל תשכחו שפירות הארץ שייכים לכולנו והארץ אינה שייכת לאיש, שאם לא כן אבוד תאבדו!"

ז'אן ז'אק רוסו, 1712-1778, פילוסוף וסופר צרפתי

שבת שלום,

חלל אלל

קשת ירושלים

הנושאים המרכזיים בפרשה

פרשת בהר עוסקת ביחסים הכלכליים שבין בני אדם, ושבין האדם לאדמה. בפרשת מפורטים:

* מצוות השמיטה והיובל

* גאולת קרקע

* חוקים סוציאליים שונים: מצוות התמיכה בעני, איסור הונאה במסחר, איסור לקיחת ריבית

* דיני עבד עברי

שאלה למחשבה

בני ישראל יוצאים ממצרים ומצויים כל הזמן בתנועה לכיוון ארץ ישראל. התורה מדגישה שוב ושוב שהארץ מיועדת לבני ישראל, וכי הם עתידים לחיות בה. אם כך - מהי המשמעות של הפסוק - "וְהָאָרֶץ לֹא תִמְכַּר לְצִמְתָּת כִּי-לִי הָאָרֶץ...."? ומה פירוש "כִּי-גֵרִים וְתוֹשָׁבִים אַתֶּם עַמִּדִּי" (ויקרא כה כג)?

שאלה לדיון

האם יש קשר לדעתכם בין האמירה "כי לי הארץ" לבין האמירה "כי לי בני-ישראל עֲבָדִים עֲבָדִי הֵם אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם" (ויקרא כה נה)?

קראו את שירו היפה של המחזאי והמשורר הגרמני ברטולד ברכט (תרגום: נתן זך)

יהי הכל שייך לכל
שיוכל להיטיב עמו

במיוחד או כל עבודה מתישה... לא ולא. שהרי היו עבודות כאלה למכביר בימי המקרא, שגם כל "בעל-בית" נאלץ לעשותם בעצמו, לצד עבדו (אם עבודה חקלאית, אם בבניין או עבודות אחרות). על-פי הרמב"ם "עבודת פרך" היא עבודה מיותרת - "שאינו צריך לה... אלא תהיה מחשבתו (של המעביד) להעבידו ובלבד שלא ייבטל" (ישב בבטלה). וגם - כל עבודה שלא ניתנה לו קצבה: "עדור תחת הגפנים עד שאבוא (אסור)... אלא ייאמר לו: עדור עד שעה פלונית או עד מקום פלוני...". (הרמב"ם, הלכות עבדים א', ו') עוד הרחבה נמצא בפרק ד' מתוך "שמונה פרקים לרמב"ם": "...וכן כל מה שבתורה, כנתינת המעשרות והלקט והשכחה... ודין שמיטה ויובל... זה כולו קרוב מיתרון טוב-לבב, עד שנתרחק מקצה הנבלה ריחוק גדול... עד שיתחזק לנו לב טוב..." את הביטוי האחרון "יתחזק לנו לב טוב" - רוב הפרשנים מאז הרמב"ם פירשו כשעבוד יצרי האדם למצוות ה', ובמקרה המפורט כאן שיעבוד יצר הקניין והבעלות על רכוש ונכסים. לדעת הרמב"ם, המצוות בפרשה שלנו ובכלל כל "החוקה הסוציאלית" שבתורה מחייבות את האדם לגמול טובה לחברו, לא משום שהאדם חייב לחברו מאומה, אלא משום שהוא חייב לעצמו משהו - חייב לעצמו "לב-טוב". ואם נרחיק אחורה לימי הגמרא, במסכת קידושין כ', ע"א: כל הקונה עבד עברי - כקונה אדון לעצמו". והתוספות הסבירו במשל מ"ירושלמי": "לפעמים אין לו אלא כר אחד, אם שוכב עליו האדון בעצמו - אינו מקיים (מצוות) 'כי טוב לו עמך'. ואם אינו שוכב עליו וגם אינו מוסרו לעבדו, זו מידת סדום (בבחינת) 'גם לי גם לך לא יהיה' - סמל לרשע שאין גדול ממנו). נמצא שעל כורחך צריך למסרו לעבדו; היינו 'קנה אדון לעצמו'. כלומר, אם מצווים להתחלק בכל בשווה עם חברך, עם עבדך - ממילא תצטרך בהזדמנויות שונות לתת עדיפות לו ולגרוע מעצמך, כלומר "קניית אדון לעצמך". ואמנם, ההיסטוריון שלמה ברוך מצא, כי בשל ההגבלות הרבות שההלכה קבעה למעביד והדרישות החמורות לשוויון גמור ברמת החיים בין המעביד לעבד, מסוף ימי בית-שני חדלו מלהעסיק עבד עברי. המוסד הזה בטל לגמרי (העסיקו רק "שכיר עברי") ויש הטוענים שזו מגמת התורה. אם אוכל לסכם, מדינת ישראל כבר בת 60 שנה וכרופא ודאי לא אגלה לכם סוד שבגיל כזה, כבר קשה להסתיר את סימני המחלות... התחלנו צעירים, נמרצים ומאוד-מאוד סוציאליסטים... אך בהגיענו לגיל 30, התחלנו יותר לדאוג למשפחה הפרטית שלנו ולסביבה הקרובה ביותר. כרופא וכאדם, אני ממליץ לשנס מותניים, להביט גם לאחור ולא רק קדימה - ללמוד מדברי החוכמה הכתובים בתורה, בתלמוד, בגמרא וגם בהיסטוריה של 30 שנות המדינה הראשונות ולהתחיל לדאוג לזולת החלש מאתנו - ולא רק בסביבתנו הקרובה.

יו"ר נשיא

אב לתלמיד בכתה ב' קשת
בי"ס בן גוריון

כמה סמלי להתעמק בפרשת "בהר" סביב ה' באייר, שהרי בפרשה זו מצווים אנו לקיים "הצהרת עצמאות" לכל עבד - אם בגמר שבע שנות העבדות לעבד עברי ואם בשנת היובל לכלל העבדים.

בשנה שעברה כתבתי על משמעות שנת היובל המקראית בעיני עם השוואה למתרחש בימינו. השנה אנו חוגגים 60 שנות עצמאות ואבקש להרחיב מהפרט לכלל; לקשור ממשמעות הציונים מפרשתנו על היחס הדרוש לעבד בימי המקרא ליחס הדרוש מכולנו כלפי החלשים מאתנו בחברה, בישראל ובעולם כולו.

אבל, לאור העיתוי, לאור הנס שהתרחש לפני 60 שנה לאחר כ-2000 שנות גלות, הייתי רוצה להתחיל מ"הצהרת העצמאות" המודרנית יותר, זו של מדינת ישראל: "...אנו חברי מועצת העם, נציגי היישוב העברי והתנועה הציונית... מכריזים בזאת על הקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל, היא מדינת ישראל... מדינת ישראל תהא פתוחה לעלייה היהודית ולקניון גלויות; תשקוד על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה; תהא מושתתת על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונו של נביאי ישראל; תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין; תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות; תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות; ותהיה נאמנה לעקרונותיה של מגילת האומות המאוחדות." כמה מאוחר... הדגש על מדינה יהודית וציונית; היסודות הנשגבים "לאור חזונו של נביאי ישראל"; ומצד שני "שוויון הזכויות הגמור לכל אזרחיה", "שוויון הזכויות החברתית", "פיתוח הארץ לכל תושביה" וה"חופש"ים: דת, מצפון, לשון, חינוך, תרבות...

רק מה? שכחו להגיד לנו, חברי מועצת העם במעמד החגיגי באולם מוזיאון תל-אביב שבשדרות רוטשילד בתל אביב, איך מקיימים את כל זה בפועל? וכאן התחלנו להסתבך... מדינה יהודית? מדינה דמוקרטית? שתיהן!!! אבל איך? ו"שוויון-זכויות חברתי" במדינה עם "רוח" חברתית-סוציאלית אבל גם עם משק חופשי-קפיטליסטי - כיצד? וכאן הייתי רוצה להחזירנו לפרשת השבוע - למילים החוזרות: "כי ימוך אחיך" ומכר אחוזתו; "כי ימוך אחיך" ומטה ידו עמו וחי עמו; "כי ימוך אחיך" ונמכר לך לעבד. הפרשה מורה לנו כיצד להתייחס לאחינו במקרים כאלה - "לא תעבד בו עבודת עבד" (פס' לט); "עד שנת היובל יעבד עמך" (פס' מ); "לא ימכרו ממכרת עבד" (פס' מב); "לא תרדה בו בפרך" (פס' מג). התלמוד והפרשנים מאז הרחיבו והסבירו כי אנו מצווים כאן כיצד לעזור ל"מך", כיצד להרים את אחינו חזרה מנפילתו ולעזור לו לקום מחדש על רגליו. למעשה אנו מצווים גם כיצד עלינו לנהוג עם אחינו "המוכה" באופן זמני מבחינה כלכלית ("כשכיר כתושב יהיה"); גם כיצד בצנעה (ולא בשיטת "ממכרת עבד" - "מכירה פומבית") הוא יגיע לעבוד עבד; וגם לכמה זמן הוא מוגבל להיות "עבד" - כלומר עלינו להזדרז לעזור לו! (טרם יימלאו 7 השנים או יגיע שנת היובל).

לפי הרמב"ם, מהי "עבודת פרך"? לא עבודה פיזית קשה

"מתקנות" לטובת איזון כלכלי חברתי. בישראל המופרטת, הגלובלית ורבת הפערים, השמיטה הייתה יכולה להיות "תרופת מדף" - שיש רק להושיט יד ולשלף אותה מארון היהדות - לשיקום הלכידות החברתית שהתרופפה. במשק תחרותי שבו מעטים צוברים רכוש רב והחלשים נדחקים לשולי החברה, ניתן היה לקוות, כפי שפילל זאב זיבוטינסקי בזמנו במאמרו "רעיון היוכל": "לו הייתי מלך, מחדש הייתי את פני ממלכתי על פי תורת היוכל, ולא על-פי תורת הסוציאליזם... ברוח כוונה זו אפשר יהיה לקבוע כחוק שבכל שנה שביעית לא יהיו נצרכים בעם שאין דואג להם..."

אכן, חוק השמיטה קשה ליישום במשק תחרותי מודרני, עם זאת, כל פוסקי ההלכה מנסים לעקוף את הבעיה המעשית, תוך שמירת מראית עין בלבד; בין כל הפתרונות שבמחלוקת - "היתר המכירה" לפיו נמכרת אדמת ישראל לגויים למשך שנת השמיטה, או "שמיטה כהלכתה" שמשמעותה ייבוא תוצרת חקלאית מחו"ל ומשטחי הרשות הפלסטינית - אין אף פתרון ששומר על רוח החוק המקורית שצייד בתמיכה בחלשים. כך מחיר השמיטה מוטל או על החקלאים שגם כך מצבם אינו מזהיר, או על אותם אלו הנשמעים למנהיגיהם הרוחניים, מהם רבים השייכים לאוכלוסיות קשות יום, שנאלצות לשלם מחיר מופקע עבור מצרכי יסוד, דווקא בשנת השמיטה.

בתלמוד נאמר, "לא חרבה ירושלים אלא על שדנו בה דין תורה", קרי: על שהדיון הפורמאלי השתלט על החוויה הדתית-החברתית ורוקן אותה מתוכן. גם כאן יש להודות כי קיים פער בלתי נתפס בין רוחה של השמיטה לבין דרך מימושה. במדינת ישראל של היום - בה עדיין יש לחוקי ההלכה מקום (ולו רק בשל כוחם האלקטוראלי של המפלגות הדתיות), הייתי מצפה לגלות מנהיגים אחראיים המגייסים את רוח היהדות וחוקיה לשיפור ערכי החברה הישראלית ולהעצמתה, במקום להיגרר לדיון חסר טעם השומט עוד יותר את אחיזתה של היהדות במציאות הישראלית, תוך שמיטת ערכים חברתיים של צדק ושוויון שייחדו בעבר את החברה היהודית-ישראלית.

שולן דבדבני-כר

אם לתלמיד בכיתה ב' קשת בייס בן גוריון

פרשת בהר עוסקת בשתי מצוות בעלות השלכות לאומיות וחברתיות עצומות: מצוות השמיטה, על פיה יש להנהיג שבתון כולל מדי שבע שנים, ומצוות היוכל, המגדירה הסדר כולל של חלוקת נכסים מחודשת מדי חמישים שנה. על פי מצוות השמיטה, בשנה השביעית מצווה העם היהודי שלא לעבד את שדותיו בארץ ישראל ולהפקיר את הפירות לכל נצרך, ככתוב בפרשה: "שש שנים תזרע שָׂדֶךָ, וְאֶסְפָּתָה, אֶת תְּבוּאָתָהּ. וּבִשְׁנָה הַשְּׁבִיעִית, שַׁבַּת שְׂבָתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ; וְהָיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם, לְאֵכְלָהּ..."

הסבר לקיומה של השמיטה ניתן בספר שמות, כ"ג, י': "וְשֵׁשׁ שָׁנִים, תִּזְרַע אֶת אֲרָצְךָ; וְאֶסְפָּתָה, אֶת תְּבוּאָתָהּ. וְהַשְׁבִּיעַתָּ תְּשֻׁמְטָנָה וְנִטְשָׁתָהּ, וְאָכְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ, וְיִתְּרֶם, תֹּאכַל חֵיַת הַשָּׂדֶה." כלומר, החוק המקורי שידר מסר ברור של נאורות סוציאלית!

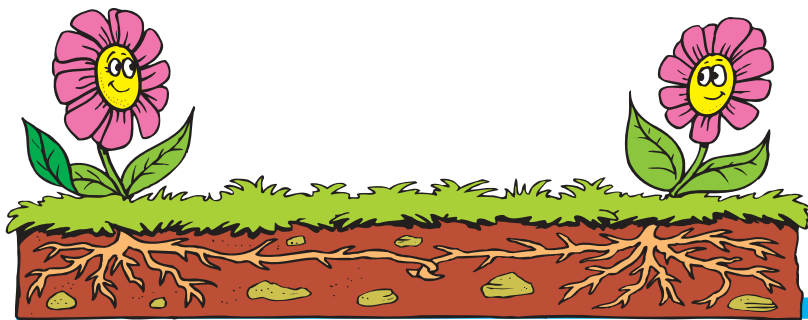
הפולמוס סביב נושא השמיטה שהתנהל גם בשנה זו, מעלה בי שוב הרהורים על האופן שבו מאבדת החברה הישראלית-יהודית את הערכים אותם קידשה בעבר: "העם הנבחר", שהונחה בעבר על ידי תורת ישראל, מוצא עצמו מובל על ידי הנהגה פוליטית חסרת אחריות לכישלון לאומי-חברתי נוסף. רוח החוק המקראי נרמסת בזירת הקרב בין פוסקי הלכה שונים, המחפשים פתרונות לאכיפת דעתם תוך עקיפת החוק המקורי, מבלי לתת כלל את הדעת על המטרה הראשונית שאותה ביקש החוק להביא! האופן הקלוקל שבו מנהלים ראשי הציבור את מאבקם בנושא השמיטה, גורם להחמצה כפולה: גם בנושא זה נתפשת דת ישראל כחסרת רלוונטיות לרוב הציבור היהודי בישראל, במקום שתנוצל הזדמנות פז "לשיפור תדמיתה" כמקור "לאור לגוים" תוך הדגשת נאורותה החברתית. וגרוע מכך, המהלכים הללו פוגעים דווקא באוכלוסיות החלשות עליהם רצתה רוח החוק הראשונית להגן, וגם על הציבור שעודו מאמין בצורך בקיום השמיטה.

דווקא בחברה הישראלית של היום, הסוגדת לאל הממון, ומונעת, מובלת ומנוהלת על ידי "אלילים" מקומיים, שאפילו אינם טורחים להסתיר את הקשר הברור בין הון ושלטון, יכול היה להיות למצוות השמיטה כוח מאזן: מדי זמן קצוב, ניתן למתן את הפעילות הכלכלית ולתת מקום לפעולות

לשרית הגנת

משתתפים באבל על מות סבתך

קהילת גשר מזכרת בתיה

	ז				
ח	ש	ק	ח	ש	ח
	ה				
	ח				

אזורים אופייניים

הפיתוח של האזור

פרשת בהר פותחת במצוות השמיטה - כל שנה שביעית עלינו לשבות מעבודת הקרקע, כפי שכתוב: "ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ... שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור. את ספיח קצירך לא תקצר, ואת ענבי נזירך לא תבצור". עליכם למצוא בתפוזות שמונה מלאכות חקלאיות (האסורות בשמיטה). המלאכות מופיעות ברשימת המילים, אך אבוי! לרשימה השתרבו גם מילים שאינן קשורות ואינן מופיעות בתפוזות! האם תדעו לזהות מה הן המלאכות החבויות בתפוזות?

בהצלחה! נחם ויהודה זאצברג

מ	ח	ב	צ	י	ר
ז	ר	י	ע	ה	נ
מ	י	ר	ד	ט	ד
י	ש	ת	י	ל	ה
ר	צ	ע	ד	צ	י
ה	ה	ק	ג	ה	ק

רשימת המילים

בציר
גדילה
חריש
נטיעה
חציר
שתילה

זריעה
קציר
דגירה
גדיד
זמירה
עציץ

